

تحلیل محتوای کتابهای دوره پیش دبستانی از نظر میزان توجه به فعالیت بدنی

دکتر مرتضی ملیجی *

دکتر مجید علی‌عسگری **

دکتر نجف آقایی ***

دکتر محمد جوادی پور ****

چکیده

هدف اصلی این پژوهش تحلیل محتوای کتابهای دوره پیش دبستانی از نظر میزان توجه به فعالیت بدنی بود. این پژوهش از نوع توصیفی با روش تحلیل محتواست که به صورت کمی انجام شده است. جامعه آماری آن سه جلد کتاب درسی ویژه نوآموزان پیش دبستانی با عناوین: کودک، شکلها، رنگها و محیط زندگی (جلد اول)، کودک و آشنایی با طبیعت (جلد دوم) و کودک و آشنایی با مهارتهای زندگی و مناسبتها (جلد سوم) بوده است. این کتابها در سال ۱۳۹۳ از سوی انتشارات مدرسه با نظارت معاونت آموزش ابتدایی اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران منتشر شده است. برای گردآوری اطلاعات از نمونه‌برگ (چک لیست) تحلیل محتوا استفاده شده است. واحد ثبت، صفحات کتاب (شامل کلمه، جمله و تصویر) بود که با روش فراوانی و درصد شمارش شده اند. یافته‌ها نشان دادند که در محتوای کتابهای مورد تحلیل به مؤلفه‌های واژه فعالیت بدنی، اهمیت فعالیت بدنی و مؤلفه حرکات ریتمیک به هیچ وجه توجهی نشده است (فراوانی صفر درصد). همچنین به مؤلفه‌های مفاهیم بازی منصفانه، سبک زندگی فعال و سالم، بازیهای بومی - محلی و مؤلفه کنترل حرکتی عمده کمترین، اما به مؤلفه کنترل حرکتی ظریف بیشترین توجه شده است. در مجموع پیشنهاد می‌شود که فعالیت بدنی به منزله یک کار ارزشمند در کتابهای درسی این دوره معرفی شود. همچنین پیشنهاد می‌شود که همراه با اجرای حرکات ظریف، به اجرای حرکات درشت بدنی که در دوران کودکی از اهمیتی ویژه برخوردار است توجه شود.

کلید واژگان: پیش دبستانی، تحلیل محتوا، کتابهای درسی، فعالیت بدنی

تاریخ دریافت: ۹۶/۱۰/۲۰ تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۰/۱۶

mortezamaliji@gmail.com

aliasgari@khu.ac.ir

aghaei.najaf@khu.ac.ir

javadipour@ut.ac.ir

* دبیر درس تربیت بدنی شهر تهران (نویسنده مسئول)

** دانشجویار مطالعات برنامه درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

*** دانشجویار مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

**** دانشجویار روش‌ها و برنامه‌های آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

مقدمه

در گذشته باور بسیاری از صاحب نظران بر این بود که ورود کودکان به دبستان، آغاز یادگیری و شکوفایی آنها در همه ابعاد رشد است، اما امروزه در پرتو تلاش صاحب نظران، مسیر تفکر و برنامه ریزی به سمت باور کردن آموزش پیش از دبستان به منزله پیش نیاز ورود کودکان به مدرسه تغییر کرده است (کول، ترجمه مفیدی، ۱۳۸۷). بسیاری از روان شناسان و دانشمندان تعلیم و تربیت بر این باورند که سالهای آغازین زندگی کودک یکی از مهم ترین دوره های رشد اوست. بیشتر آنچه در این دوران رخ می دهد، به طور اساسی بر رشد کودک اثرگذار است. از آنجا که اساس شخصیت فرد در دوره پیش دبستانی شکل می گیرد، ارائه آموزشهای اثربخش در این دوران برای رشد بعدی کودک از اهمیت حیاتی برخوردار است (طالبزاده، ۱۳۸۵). از نظر کمنیوس^۱، یادگیری باید به مثابه یک تجربه مثبت برای کودکان با استفاده از تجارب ملموس و محسوس و درگیر کردن حواس در آید. از نظر روسو^۲ بهترین راههای یادگیری کودک از ۵ سالگی به بعد، اکتشاف و تجربه مستقیم محیط است. از نظر فروبل^۳ آموزش پیش دبستانی بایستی پیروی کننده طبیعت کودک باشد. بازی در حکم یک فعالیت طبیعی کودک، اساس یادگیری او در دوره پیش دبستانی است. او به خلاف نظر کارشناسان هم عصر خود در بازی، ارزشها و مزایای تربیتی شگرفی می دید. بازی از نظر او به مثابه «کار و شغل» کودکان است. فروبل در برنامه درسی خود برای آموزش پیش دبستانی فعالیت های کاردستی برای یادگیری رنگ، شکل، اندازه، شمارش، توسعه هماهنگی چشم و دست و افزایش مهارتهای حرکتی را گنجانده است. برنامه درسی فروبل همچنین در برگیرنده بازیها، آوازها، رقص و شعرخوانی بود (طالبزاده، ۱۳۸۵).

بازی جزء طبیعت کودکان برای پاسخ به محیط اطرافشان است. وقتی که کودکان در حال دستکاری اشیا، اجرا کردن نقشهایشان، یا در حال تجربه کردن مواد و موضوعات متفاوت اند، در حال یادگیری از طریق بازی هستند. بازی به آنها اجازه می دهد که فعالانه بسازند، مبارزه کنند (به چالش بکشند) و فهم و درکشان را از طریق ایجاد ارتباط با تجربیات قبلیشان گسترش دهند، بنابراین در حال گشودن درها به سوی یادگیری جدید هستند. آموزگاران باید فرصتهای یادگیری بازی-محور، پویا و چالشهای خلاقیت طراحی کنند. در دنیای حاضر متخصصان و کارشناسان روی

---

1. Comenius
2. Rousseau
3. Fröbel

فواید بیشمار یادگیری اولیه تأکید دارند. آنها باور دارند که هدف یادگیری اولیه بازی- محور فراهم کردن زمینه برای یادگیری و سلامت آینده است.

پژوهشها همچنین نشان می‌دهد که یادگیری بازی- محور به موفقیت اجتماعی، عاطفی و علمی بیشتر می‌انجامد. این پژوهشها بازی را از یادگیری جدا نمی‌کنند، بلکه آن را برای پیشرفت خلاقیت در نسلهای آینده با هم می‌آورند (یونیسف، ۲۰۱۰). لو ویگوتسکی^۱ بازی را عامل رشد عاطفی، اجتماعی، جسمانی، زبانی یا شناختی می‌شناسد. وقتی که کودکان درگیر بازی می‌شوند، در حال کشف کردن، خلاقیت، پیشرفت و توسعه یادگیری هستند.

یافته های پژوهشهای دیگر نشان داده اند کودکانی که دوره پیش دبستانی را گذرانیده اند نسبت به کودکانی که این دوره را طی نکرده اند و مستقیماً وارد دوره ابتدایی شده اند، موفق تر بوده اند (صافی، ۱۳۷۹). مولایی (۱۳۸۲)، بیرشک و مرادی (۱۳۸۲) و پررا^۲ (۲۰۰۵) دریافتند کودکانی که آموزش پیش دبستانی را گذرانده اند نسبت به کودکانی که این دوره را نگذرانده اند، به ترتیب، در پیشرفت تحصیلی، سازگاری اجتماعی و مهارتهای اجتماعی به طور معنادار بهتر عمل می‌کنند.

گروهی معتقدند که مشکل گسستگی برنامه‌درسی در مقطع راهنمایی و متوسطه اتفاق می‌افتد، یعنی در این مقاطع گسستگی بیشتر مشاهده می‌شود، اما در مقطع پیش‌دبستانی و ابتدایی نیز گسستگی و عدم انسجام وجود دارد. در برنامه درسی سنتی ذهن دانش آموزان در میان انبوهی از اطلاعات نامرتبط و مجزا پراکنده شده و مغز آنها به گونه ای تقسیم بندی شده است که گویی قسمتی از آن به امور منطقی می‌پردازد، قسمتی از آن به امور احساسی می‌پردازد و ... بدون آنکه این قسمتها هیچ‌گونه ارتباطی با یکدیگر داشته باشند. آنچه آموزش می‌دهیم به زندگی روزمره آنها ارتباطی ندارد. لذا دانش آموزان نمی‌توانند کاربرد مطالب آموخته شده را دریابند. به‌کارگیری روش تدریس تلفیقی این مشکل را تا حد زیادی حل می‌کند. در واقع معلمان در هر درس (ریاضی، علوم، جغرافیا و...) می‌بایست فعالیتهایی را طراحی کنند که هوشهای چندگانه دانش آموزان را فعال کنند. در کلاس هنر نیز فعالیتهای باید به گونه ای طراحی شود که هوش ریاضی، بدنی جنبشی، بصری فضایی، طبیعت‌گرایی و ... را به کار گیرد. در این صورت آنها می‌توانند کاربرد مطالب آموخته شده را در درس گوناگون به صورت عملی مشاهده کنند. فرض کنید درس مبحث اعداد به دانش آموزان ارائه شده است. در کلاس ورزش نیز می‌توانیم از دانش آموزان بخواهیم تا تلفیقی

1. Lev Vygotsky
2. Perera

از حرکات بدنی مانند لی لی و پرش را انجام دهند، سپس از آنها بپرسیم چه تعداد از حرکات پرش بوده است؟ چه تعداد از حرکات لی لی بوده است؟ (حاجی حسین نژاد و بالغی زاده، ۱۳۸۱).

تربیت بدنی یکی از حوزه‌های اصلی یادگیری در نظام آموزشی اکثر کشورهای دنیا به شمار می‌آید و در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران نیز در حکم یکی از ساحت‌های تعلیم و تربیت و تحت عنوان ساحت زیستی و بدنی دارای نقش و اهمیتی بالا به‌ویژه در دوره پیش‌دبستانی است، به طوری که در این سند بر تعمیم دوره پیش‌دبستانی با تأکید بر آموزش تربیت بدنی به منزله یک راهکار و همچنین در اساسنامه دوره پیش‌دبستانی ایران (۱۳۸۲)، بر پرورش مهارت‌های جسمی - حرکتی به منزله یکی از یازده هدف کلی این دوره تأکید شده است.

نتایج مطالعات یانس^۱ و همکاران (۲۰۰۹) و مور و همکاران^۲ (۲۰۰۳) نشان داده که سطح فعالیت بدنی بالا در کودکان پیش‌دبستانی می‌تواند به مثابه عاملی بالقوه، پیشگیری کننده اضافه وزن شدید در مراحل بعدی زندگی باشد. یافته‌های تاکر^۳ (۲۰۰۸)، کلیف^۴ و همکاران (۲۰۰۹) و فیندلی^۵ و همکاران (۲۰۱۰) نشان دادند که فعالیت بدنی یکی از نیازهای اساسی کودکان پیش‌دبستانی و مؤثر در کسب مهارت‌های بدنی آنان است. از این رو، توجه و انجام دادن فعالیت‌های بدنی در کودکان بیش از پیش ضرورت می‌یابد. وارد^۶ (۲۰۱۰) نیز در پژوهش خود تحت عنوان «فعالیت بدنی در کودکان» به این نتیجه رسید که نیاز کودکان برای شرکت در فعالیت‌های بدنی منظم نه تنها برای پیشگیری از اضافه وزن و دوری از بیماری‌های مزمن، بلکه برای ارتقا و به حد مطلوب رساندن زمینه‌های اجتماعی، روانی و بدنی بسیار مهم و ضروری است. سعادتمند و همکاران (۱۳۹۱) در نیازسنجی که از برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی ایران به عمل آورده به این نتیجه رسیده که میزان نیاز برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی به آموزش‌های تربیت بدنی و جسمانی از دیدگاه مدیران و مربیان بیش از حد متوسط بوده است. کودکان در طول ساعت درس تربیت بدنی درگیر فعالیت‌های بدنی متنوع، بازیها و ورزش‌های سازمان یافته (و معمولاً نظارت شده) می‌شوند و به این ترتیب به ویژگی‌هایی مانند رشد جسمانی، شناختی، عاطفی، اجتماعی و اعتماد به نفس دست می‌یابند. حرکت وسیله ای برای برقراری ارتباط و آموزش است و با آن می‌توان مفاهیم اولیه مانند وزن، جهت‌یابی،

1. Janz
2. Moore
3. Tucker
4. Cliff
5. Findlay
6. Ward

کمیت و کیفیت، زمان و مکان و در مجموع ادراک فضا را به کودکان آموزش داد، زیرا آموزش نظری برای کودکان سنین پیش‌دبستانی خسته کننده است (جنسن^۱، ۲۰۰۰).

از آنجا که روشن شده فعالیت بدنی منظم معیاری برای سلامتی و رشد کودکان است، دولت‌ها و گروه‌های حرفه‌ای، فعالیت بدنی را برای کودکان پیش دبستانی توصیه کرده‌اند. انجمن ملی ورزش و تربیت بدنی^۲ حداقل یک ساعت فعالیت بدنی ساختارمند را در روز و حداقل یک ساعت و بیشتر از چند ساعت بازی غیر ساختارمند را در روز توصیه کرده است (کلارک^۳ و همکاران، ۲۰۰۹). در سال ۲۰۰۹، وزارت بهداشت (سلامت) و سالخورده‌گی استرالیا^۴ توصیه کرد که کودکان پیش‌دبستانی باید حداقل سه ساعت در فعالیت بدنی روزانه شرکت کنند. توجه به نقش و اهمیت تربیت بدنی، در آثار متخصصان و صاحب‌نظران معاصر به طور چشمگیری مشاهده می‌شود و از پشتوانه‌های تجربی و تحقیقاتی بسیار برخوردار است. برای مثال، فلاول^۵ (۱۹۷۷) در مطالعه خود نشان داد که شرکت فعال کودک در بازیهای گوناگون حرکتی، اساس رشد عاطفی-اجتماعی، روانی- حرکتی و شناختی او را تشکیل می‌دهد. بارتون، فوردایس و کربی^۶ (۱۹۹۹) طی پژوهشی به این نتیجه رسیدند که برنامه‌های فعالیتهای بدنی ویژه کودکان پیش‌دبستانی اثری چشمگیر روی رشد و توسعه حرکات بدنی آنها داشته است. نتایج پژوهش غنایی چمن‌آباد و کارشکی (۱۳۹۰) نشان داد که آموزش حرکات موزون ورزشی در افزایش سطح هوش عینی کودکان پیش‌دبستانی تأثیری معنادار دارد. همچنین گروهی از پژوهشگران به این نتیجه رسیدند که شرکت کردن کودکان پیش‌دبستانی در فعالیتهای بدنی به رشد عضلانی-اسکلتی، مهارت حرکتی و رشد روانی-اجتماعی آنها کمک می‌کند (یانس و همکاران، ۲۰۱۰). یادگیری در تربیت بدنی تلفیقی است (برنامه درسی اونتاریو، ۲۰۱۵). فرصتهای بسیاری برای تلفیق تربیت بدنی در حوزه‌های دیگر برنامه درسی در سطح پیش‌دبستانی وجود دارد. به کارگیری فعالیت جسمانی به منزله واسطه یادگیری، برای تلفیق برنامه درسی می‌تواند ایده‌هایی را برای بهبود بخشیدن به کیفیت تربیت بدنی روزانه و زندگی فعال فراهم کند.

امروزه فعالیت بدنی مردم به‌ویژه کودکان به سبب پیشرفت فناوری به شدت کاهش یافته است و شیوع و میزان اضافه وزن و چاقی در کودکان پیش‌دبستانی (۳ تا ۵ سال) در دنیا در حال گسترش

1. Jensen

2. The National Association of Sport and Physical Education (NASPE)

3. Clark

4. Department of Health and Ageing (DOHA), Australia

5. Flavell

6. Barton, Fordyce & Kirby

است (رولانترز^۱، ۲۰۰۹؛ وانگ و لوبستاین^۲، ۲۰۰۶). کودکان امروزی بسیار کم تحرک تر از کودکان نسلهای پیشین هستند و از سطح آمادگی جسمانی پایین تری برخوردارند. امروزه بازیهای رایانه ای، بازی با تبلت و موبایل و نشستن بیش از اندازه پای تلویزیون و دیگر بازیهای کم تحرک تر و مضرت ر جایگزین بازیهای زیبا و لذت بخش و پرتحرک کودکان دیروز شده است. بازیهای مانند گرگم به هوا، هفت سنگ و وسطی امروزه کمتر دیده می شوند و کم کم دارند محو می شوند. اینها بازیهایی بودند که با اجرای آنها علاوه بر کسب آمادگی جسمانی و حرکتی، نیازهای طبیعی کودکان نیز برآورده می شد (استوارت^۳، ۱۹۹۵، ترجمه ملیجی، ۱۳۸۴). شواهد نشان می دهد که کودکان پیش دبستانی به طور کلی در سطوح پایین فعالیت بدنی شرکت می کنند و نسبتاً کمتر به فعالیتهای بدنی می پردازند (اولیور، سوفیلد و کولت^۴، ۲۰۰۷؛ ریلی^۵، ۲۰۰۸؛ تاکر، ۲۰۰۸). تاکر در سال ۲۰۰۸ رفتارهای فعالیت بدنی ۱۰۳۱۶ کودک پیش دبستانی را که مطابق معیار انجمن ملی ورزش و تربیت بدنی ۶۰ دقیقه فعالیت بدنی در روز بود، مورد بررسی قرار داد. بر اساس نتایج مطالعه او، روشن شد که فقط ۵۴ درصد شرکت کنندگان در این مطالعه فعالیت کافی داشتند. همچنین روشن شد که پسرها نسبت به دخترها به طور قابل ملاحظه ای فعالیت بدنی بیشتری داشتند. بنابراین پژوهشگر پیشنهاد کرد که ملاحظات اثربخشی که بتواند سطح فعالیت بدنی کودکان پیش دبستانی به ویژه دختران را توسعه دهد، ضرورت یابد.

با وجود شناخت ارزش و اهمیت فعالیت بدنی در دوره پیش دبستانی و تأکید سند تحول بنیادین بر تعمیم دوره پیش دبستانی با تأکید بر آموزش تربیت بدنی و همچنین پرورش مهارتهای جسمی- حرکتی به منزله یکی از یازده هدف کلی این دوره در اساسنامه دوره پیش دبستانی ایران (۱۳۸۲)، نتایج رساله پاکاریان (۱۳۷۶) نشان داد که اهداف آکادمیک بیشتریتهای محتوای برنامه درسی دوره پیش دبستانی ایران را تشکیل می دهد و روشهای تدریس عمدتاً سخنرانی و غیرفعال است. پیری و ادیب (۱۳۸۸) دریافتند که در مراکز پیش دبستانی ایران بیشتر بر رشد شناختی کودک تأکید می شود و درصد خیلی کمی به سایر موارد مانند رشد جسمانی، عاطفی و پرورش خلاقیت اهمیت می دهند. همچنین یافته های پوشنه و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد که در مراکز پیش دبستانی ایران، بازی به شکل مناسب و صحیح به کار گرفته نمی شود و بیشتر برای پر کردن وقت آزاد کودکان و

-
1. Roelants
  2. Wang & Lobstein
  3. Stewart
  4. Oliver, Schofield & Kolt
  5. Reilly

به صورت غیر هدفمند است. در ضمن برنامه‌ریزیهای این مراکز بیشتر شامل آموزش مفاهیم به روش مستقیم است تا آموزش غیر مستقیم از طریق بازی.

در این میان، کتاب درسی از مهم‌ترین و در دسترس‌ترین رسانه‌های آموزشی است که نقشی ارزنده در نظام تعلیم و تربیت دارد. بسیاری از پژوهشگران کتاب درسی را یکی از رسانه‌های کارآمد و اثربخش آموزشی به شمار آورده‌اند که می‌تواند زمینه یادگیری و خودآموزی را برای فراگیران فراهم کند.

کتابهای درسی، کتابهایی هستند که بر اساس برنامه درسی خاص و با اهداف معین مطابق پایه، رشته و شرایط ذهنی و سنی یادگیرندگان تألیف و چاپ شده‌اند و مراجع ذی‌صلاح وزارت آموزش و پرورش آنها را تصویب کرده‌اند و در چارچوب زمانی معین، در کلاسهای رسمی مدارس تدریس می‌شوند، سپس از آنها ارزشیابی به عمل می‌آید و یاد گرفتن محتوای آنها منجر به اخذ مدرک تحصیلی می‌شود (رسولی و امیرآشنایی، ۱۳۹۰).

برای دست یافتن به ارزشها یا هر نوع اهداف و رسالتی که آموزش یک کشور برای خود در چارچوب استفاده از رسانه کتاب در نظر دارد، کتاب باید دارای معیارها، اصول و ضوابطی خاص باشد که وجود آنها در فرایند طراحی کتابهای درسی ضروری است. از این نظر توجه به کتابهای درسی و رعایت اصول علمی در تدوین آنها و توجه به نیازهای آموزشی و هماهنگ ساختن آنها با نیازهای فراگیران از حساسیتی بالا برخوردار است، چرا که باید دانش آموزان را به اهدافی برسانند که مد نظر است و شورای عالی آموزش و پرورش آنها را مدون کرده است. این رسانه مهم در بردارنده بخشهای نوشتاری، تصویرها و تمرینهایی است که در راستای تحقق بخشیدن به این هدفها تهیه و سازمان‌دهی می‌شوند. چگونگی تنظیم محتوای کتاب درسی عاملی مهم در تعیین چگونگی یادگیری است. منظور از محتوای آموزشی، هر گونه پیام کتبی، اعم از تصویری و نوشتاری یا ترکیبی از آنهاست که مستقیم یا غیر مستقیم بر افکار، ارزشها و مهارتهای مخاطب اثر می‌گذارد (سرکان اریک و کزرا، ۲۰۱۰). گاهی عدم کارایی و نامناسب بودن محتوا و عدم تناسب آن با توانایی درک و فهم دانش آموزان، یادگیری را مشکل می‌کند یا نتیجه ای کمتر از انتظار به بار می‌آورد. بنابراین، در تهیه کتابهای درسی لازم است فعالیتهای آموزشی و تجارب یادگیری به گونه ای تنظیم شوند که یکدیگر را تقویت کنند، ضمن آنکه فعالیتهای یادگیری نیز باید با

تواناییهای دانش آموزان منطبق باشند، تا بتوانند الگوی رفتاری مورد نظر را در یادگیرنده به وجود بیاورند.

یکی از مؤلفه های مهم در طراحی کتابهای درسی به ویژه کتابهای درسی دوره پیش دبستانی که پیرامون آن نظریه ها و پژوهشهای بسیار وجود دارد و اعتقاد بر این است که تأثیری بسزا در نحوه آموزش و میزان یادگیری دارد، تصاویر، شکلها و طرحهایی هستند که در متن کتاب و در کنار متن گنجانده شده اند (فتحی و اجارگاه و آقازاده، ۱۳۸۶). زبان تصویر برای نشر دانش، مؤثرتر از هر ابزار ارتباطی دیگر است. زبان تصویر به انسان امکان می دهد که تجربه کند و تجربیات اش را در شکلی قابل مشاهده مستند سازد. ارتباط تصویری، ارتباطی جهانی است، چرا که محدودیتهای تحمیل شده زبان، لغتنامه و دستور زبان را ندارد و یک بیسواد هم می تواند مثل شخص تحصیل کرده ای آن را بفهمد (احمدی، ۱۳۸۹). به کارگیری تصویر به منزله بخش ضروری و مهم کتابهای درسی باید مورد توجه باشد، به صورتی که میزان تصاویر موجود در کتابهای درسی دوره پیش دبستانی نزدیک به صد درصد از فضای کتاب را در بر گیرد. بنابراین تصاویر در ارتباط دادن محتوا با رخدادها و واقعتهای زندگی یادگیرندگان، اهمیت حیاتی دارند (فتحی و اجارگاه و آقازاده، ۱۳۸۶).

یکی از راههایی که می تواند این اطمینان را در ما به وجود بیاورد که کتاب منطبق بر اهداف برنامه درسی است و همچنین اصول و معیارهای درست آموزشی در آن به کار گرفته شده، استفاده از روش تحلیل محتواست. نقش محتوا در کتابهای درسی دوره پیش دبستانی با توجه به انعطاف پذیری ذهن و شخصیت کودکان نیازمند توجه بیشتر است، چرا که هر آنچه در کودکی فرا گرفته می شود در بزرگسالی به ثمر می نشیند. توجه به این امر می تواند به روشن شدن نقاط قوت و ضعف احتمالی کتابهای درسی این دوره کمک کند تا مدیران و برنامه ریزان و مؤلفان کتابهای درسی این دوره برای اصلاح و تغییر احتمالی محتوا، متناسب با اهداف تعیین شده در اساسنامه، اقدام لازم را به عمل بیاورند.

با توجه به نقش و اهمیت فعالیت بدنی در رشد شناختی، عاطفی و روانی - حرکتی کودکان و تأکید اساسنامه دوره پیش دبستانی و اصول و چارچوب برنامه و فعالیتهای آموزشی و پرورشی این دوره از سوی شورای عالی آموزش و پرورش روی پرورش مهارتهای جسمی - حرکتی، انتظار می رود که محتوای کتابهای درسی این دوره نیز بر همان اساس تهیه شوند، زیرا در محتوای برنامه درسی دوره پیش دبستانی بسیاری از کشورها نیز از جمله استرالیا، کانادا و امریکا بر اهمیت فعالیت بدنی و سبک زندگی فعال تأکید شده است. کودکان پیش دبستانی نیاز دارند تا برای شرکت

در سرگرمیهای روزانه، فعالیتهای بدنی متناسب و داشتن سبک زندگی سالم و ایمن تشویق و با مفاهیم آن آشنا شوند. آنها همچنین به فرصتهایی برای کشف و بحث درباره اثرات فعالیت بدنی و تغذیه سالم نیاز دارند (راهنمای برنامه درسی تربیت بدنی نیوفاندلند و لابرادور، ۲۰۱۰).

همچنین پیشنهاد شده است که کلاس پیش دبستانی با یک فعالیت جابه‌جایی شروع شود، سپس با یک فعالیت دستکاری و یک فعالیت غیر جابه‌جایی ادامه یابد و با چند فعالیت ریتمیک به پایان برسد. از این رو در برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی روی هر دو کنترل حرکتی عمده و ظریف تاکید شده است (برنامه درسی اونتاریو، ۲۰۱۵). با وجود نقش حساسی که فعالیت بدنی در این زمینه دارد، جایگاه آن در برنامه‌ها و محتوای کتابهای درسی در این دوره معلوم نیست و مستندات پژوهشی در این زمینه کمتر به چشم می‌خورد. رضوی و یاسمی در سال ۱۳۷۴ میزان توجه به ورزش را در سه کتاب درسی فارسی، علوم و ریاضی اول ابتدایی بر اساس متغیرهای واژه ورزش، واژه تربیت بدنی، واژه بازی، تصاویر ورزشی، تصاویر بازیهای حرکتی، مفهوم بازیهای حرکتی و مفهوم تربیت بدنی به صورت نگرش مثبت، خنثی و منفی مورد تحلیل قرار داده‌اند و نتیجه گرفته‌اند که از مجموع ۳۸۱ صفحه کتابهای مورد تحلیل، فقط ۱۲۸ مورد نگرش نسبت به تربیت بدنی و ورزش وجود دارد که ۹۵ درصد آن دارای نگرش خنثی و فقط ۵ درصد آن دارای نگرش مثبت نسبت به تربیت بدنی و ورزش است. آنها در پایان پیشنهاد کرده‌اند که در کتابهای درسی اول ابتدایی، مطالب ورزشی و تصاویر بازیهای حرکتی و ورزشی بیشتر گنجانده شود تا نگرش مثبت نسبت به ورزش ایجاد شود.

ایزدی، عابدینی بلترک و منصوری (۱۳۹۰) نیز با روش تحلیل محتوای آنتروپی شانون، محتوای کلیه کتابهای درسی دوره ابتدایی سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ (۳۶ جلد کتاب) را مورد تحلیل قرار دادند. آنها نتیجه گرفتند که با توجه به عدم توجه کافی در کتابهای درسی به برخی از فعالیتهای بدنی، لازم است در این کتابها بر آموزشهای فعالیتهای بدنی و تربیت بدنی و نقش آنها در سلامتی تأکید شود.

رضوی و نظرعلی در سال ۱۳۸۵ محتوای کتاب تربیت بدنی ۱ کلاس اول دبستان را که به طور آزمایشی در سال ۱۳۷۹ به چاپ رسیده بود، بر اساس حیطه‌های تربیتی بلوم و بعد زیبایی‌شناسی مورد تحلیل قرار داده‌اند. نتایج تحقیق آنها نشان داده که در کتاب مذکور به حیطه‌های حرکتی (جابه‌جایی، تعادل، چرخشی) و همچنین به بعد زیبایی‌شناسی کودکانه به طور خاص پرداخته نشده و حیطه شناختی ۵۶ درصد توجه را به خود اختصاص داده است. به تصاویر پسران بیشتر از

تصاویر دختران توجه شده و بازیهای سنتی به هیچ وجه مد نظر قرار نگرفته است. توپ فوتبال بیشترین توجه را در میان توپها و وسایل ورزشی و بارفیکس کمترین توجه را به خود اختصاص داده است. با این حال مطالعه ای یافت نشد که نشان دهد محتوای تربیت بدنی در کتابهای درسی دوره پیش دبستانی مورد تحلیل قرار گرفته است. از این رو، پژوهش حاضر محتوای کتابهای دوره پیش دبستانی را از لحاظ میزان توجه به فعالیتهای بدنی مورد تحلیل قرار داده است.

روش‌شناسی

در این پژوهش از روش تحقیق تحلیل محتوا از نوع توصیفی و به صورت کمی استفاده شده است. جامعه آماری این مطالعه شامل سه جلد کتاب درسی ویژه نوآموزان پیش دبستانی با عناوین: کودک، شکلها، رنگها و محیط زندگی (جلد اول)، کودک و آشنایی با طبیعت (جلد دوم)، کودک و آشنایی با مهارتهای زندگی و مناسبتها (جلد سوم) است. این کتابها در سال ۱۳۹۳ از سوی انتشارات مدرسه با نظارت معاونت آموزش ابتدایی اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران منتشر شده است. با توجه به محدود بودن جامعه آماری، نمونه‌گیری اتخاذ نشد و نمونه آماری با جامعه آماری برابر بود. در این مطالعه با استفاده از مبانی نظری تربیت بدنی، پیشینه پژوهش و مطالعه برنامه درسی تربیت بدنی دوره پیش دبستانی بعضی از کشورهای توسعه یافته از جمله کانادا، امریکا و استرالیا ۹ مقوله (مؤلفه) انتخاب شد، که پس از تأیید روایی آنها از سوی چند تن از اساتید تربیت بدنی برای تحلیل محتوا طبقه بندی شدند. این مؤلفه‌ها عبارت بودند از:

- ۱) واژه فعالیت بدنی، ۲) اهمیت فعالیت بدنی، ۳) تصاویر فعالیتهای بدنی و بازیهای حرکتی، ۴) مفاهیم بازی منصفانه، ۵) مفاهیم سبک زندگی سالم و فعال (تغذیه، ایمنی، فعالیت بدنی)، ۶) کنترل حرکتی عمده: توسعه تواناییهای جسمی - حرکتی، فعالیتهای جابه‌جایی (راه رفتن، دویدن، پریدن، لی لی کردن)، فعالیتهای دستکاری (دریافت کردن، پرتاب کردن، ضربه زدن با پا و دست)، فعالیتهای غیر جابه‌جایی (حرکات تعادلی، کششی، چرخشی)، ۷) کنترل حرکتی ظریف: تقویت و هماهنگی تواناییهای جسمی - حرکتی (بریدن، چسباندن، ترسیم کردن، رنگ کردن، بستن دکمه و بند کفش)، ۸) بازیهای بومی - محلی، ۹) حرکات ریتمیک.

سؤال اصلی پژوهش این است که هر یک از مؤلفه‌های ۹ گانه فوق در محتوای جامعه آماری مورد مطالعه از چه درجه اهمیتی (میزان فراوانی) برخوردارند؟ واحد ثبت نیز صفحات کتاب (شامل کلمه، جمله، تصویر) بود که با روش فراوانی و درصد شمارش شده است. به این صورت که به هر یک از ۹ مؤلفه یک کد داده شد. سپس صفحات کتاب براساس کلمه، جمله و تصویر

مربوط به هر مؤلفه کدگذاری شد و در مرحله بعد کدها شمارش شدند و در نهایت فراوانی و درصد هر مؤلفه محاسبه و مورد تحلیل و نتیجه‌گیری قرار گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات، نمونه‌برگ (چک لیست) تحلیل محتوا بود که برای محاسبه پایایی آن از آزمون ویلیام اسکات استفاده شد. همزمان نمونه‌برگ تحلیل محتوا در اختیار پژوهشگری دیگر قرار گرفت تا به صورت موازی با پژوهشگر، کتب مذکور را مورد کدگذاری قرار دهد. نتیجه این فرایند ضریب توافق ۸۸٪ بوده است.

یافته‌ها

جدول ۱: توزیع فراوانی توجه به مؤلفه‌های پژوهش در صفحات کتابهای دوره پیش دبستانی مورد مطالعه

ردیف	کتاب مؤلفه‌ها	عناوین	جلد اول کودک، شکها، رنگها و محیط زندگی (۴۷ صفحه)	جلد دوم کودک و آشنایی با طبیعت (۵۴ صفحه)	جلد سوم کودک و آشنایی با مهارتهای زندگی و مناسبتها (۵۱ صفحه)	جمع (صفحه)
۱	واژه فعالیت بدنی	فراوانی	۰	۰	۰	۰
		درصد	۰	۰	۰	۰
۲	اهمیت فعالیت بدنی	فراوانی	۰	۰	۰	۰
		درصد	۰	۰	۰	۰
۳	تصاویر فعالیتهای بدنی و بازیهای حرکتی	فراوانی	۲	۰	۳	۵
		درصد	٪۴/۲۵	۰	٪۵/۸۸	٪۳/۲۸
۴	مفاهیم بازی منصفانه	فراوانی	۰	۰	۲	۲
		درصد	۰	۰	٪۳/۹۲	٪۱/۳۱
۵	مفاهیم سبک زندگی سالم و فعال (تغذیه، ایمنی، فعالیت بدنی)	فراوانی	۱	۰	۰	۱
		درصد	٪۲/۱۲	۰	۰	٪۰/۶۵
۶	کنترل حرکتی عمده: توسعه تواناییهای جسمی - حرکتی فعالیتهای جابه‌جایی: (راه رفتن، دویدن،	فراوانی	۰	۰	۲	۲
		درصد	۰	۰	۰	۰

۰	۰	۰	۰	۰	پریدن، لی لی کردن) فعالیت‌های دستکاری: درصد (دریافت کردن، پرتاب کردن، ضربه زدن با دست و پا) فعالیت‌های غیر جابه‌جایی: (حرکات تعادلی، کششی، چرخشی)
۴۸	۲۰	۲۲	۶	۰	کنترل حرکتی ظریف: فراوانی تقویت و هماهنگی
۳۱/۵۷	٪۳۹/۲۱	٪۴۰/۷۴	٪۱۲/۷۶	۰	توانایی‌های جسمی - حرکتی (پریدن، چسباندن، ترسیم کردن، رنگ کردن، بستن دکمه و بند کفش)
۱	۰	۱	۰	۰	فراوانی بازیهای بومی - محلی
٪۰/۶۵	۰	٪۱/۸۵	۰	۰	درصد
۰	۰	۰	۰	۰	فراوانی حرکات ریتمیک
۰	۰	۰	۰	۰	درصد

نتایج تحلیل محتوای کتابهای دوره پیش‌دبستانی در جدول ۱ نشان می‌دهد که از مجموع ۴۷ صفحه کتاب جلد اول (کودک، شکلها، رنگها و محیط زندگی) هیچ فراوانی (صفر درصد) به مؤلفه‌های واژه فعالیت بدنی، اهمیت فعالیت بدنی، مفاهیم بازی منصفانه، کنترل حرکتی عمده (فعالتهای جابه‌جایی، غیرجابه‌جایی و فعالتهای دستکاری) و بازیهای بومی - محلی و حرکات ریتمیک اختصاص نیافته است. به مؤلفه تصاویر فعالتهای بدنی و بازیهای حرکتی دو مورد فراوانی (۴/۲۵ درصد) و به مؤلفه مفاهیم سبک زندگی سالم ۱ مورد فراوانی (۲/۱۲ درصد)، آن هم فقط زیرمؤلفه تغذیه، اختصاص یافته، اما به مؤلفه کنترل حرکتی ظریف (پریدن، چسباندن، ترسیم کردن، رنگ کردن...) با ۶ مورد فراوانی (۱۲/۷۶ درصد) بیشترین میزان توجه اختصاص یافته است.

از مجموع ۵۴ صفحه کتاب جلد دوم (کودک و آشنایی با طبیعت)، هیچ فراوانی (صفر درصد) به مؤلفه‌های واژه فعالیت بدنی، اهمیت فعالیت بدنی، تصاویر فعالتهای بدنی و بازیهای حرکتی،

مفاهیم بازی منصفانه، کنترل حرکتی عمده (فعالتهای جابه‌جایی، غیرجابه‌جایی و فعالتهای دستکاری) و مؤلفه حرکات ریتمیک اختصاص نیافته است. به مؤلفه بازیهای بومی - محلی ۱ مورد فراوانی (۱/۸۵ درصد) اختصاص یافته، اما به مؤلفه کنترل حرکتی ظریف (بریدن، چسباندن، ترسیم کردن، رنگ کردن...) با ۲۲ مورد فراوانی (۴۰/۷۴ درصد) بیشترین میزان توجه اختصاص یافته است.

همچنین از مجموع ۵۱ صفحه کتاب جلد سوم (کودک و آشنایی با مهارتهای زندگی و مناسبتها)، هیچ فراوانی (صفر درصد) به مؤلفه‌های واژه فعالیت بدنی، اهمیت فعالیت بدنی، مفاهیم سبک زندگی فعال، بازیهای بومی و محلی و مؤلفه حرکات ریتمیک اختصاص نیافته است. به مؤلفه تصاویر فعالتهای بدنی و بازیهای حرکتی ۳ مورد فراوانی (۵/۸۸ درصد)، به مؤلفه مفاهیم بازی منصفانه ۲ مورد فراوانی (۳/۹۲ درصد) و به مؤلفه کنترل حرکتی عمده ۲ مورد فراوانی (۳/۹۲ درصد) اختصاص یافته، اما به مؤلفه کنترل حرکتی ظریف (بریدن، چسباندن، ترسیم کردن، رنگ کردن...) با ۲۰ مورد فراوانی (۳۹/۲۱ درصد) بیشترین میزان توجه اختصاص یافته است.

همچنین جدول ۱ نشان می‌دهد که از مجموع تحلیل سه جلد کتاب دوره پیش دبستانی (۱۵۲ صفحه)، هیچ فراوانی (صفر درصد) به مؤلفه واژه فعالیت بدنی، مؤلفه اهمیت فعالیت بدنی و مؤلفه حرکات ریتمیک اختصاص نیافته است. به مؤلفه تصاویر فعالتهای بدنی و بازیهای حرکتی ۵ مورد فراوانی (۳/۲۸ درصد)، به مؤلفه مفاهیم بازی منصفانه ۲ مورد فراوانی (۱/۳۱ درصد)، به مؤلفه مفاهیم سبک زندگی فعال ۱ مورد فراوانی (۰/۶۵ درصد)، به مؤلفه کنترل حرکتی عمده (فعالتهای جابه‌جایی، فعالتهای دستکاری و فعالتهای غیر جابه‌جایی) ۲ مورد فراوانی (۱/۳۱ درصد) و به مؤلفه بازیهای بومی - محلی ۱ مورد فراوانی (۰/۶۵ درصد) اختصاص داشته، اما به مؤلفه کنترل حرکتی ظریف (بریدن، چسباندن، ترسیم کردن، رنگ کردن...) با ۴۸ مورد فراوانی (۳۱/۵۷ درصد) بیشترین توجه اختصاص یافته است.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نقش و اهمیت فعالیت بدنی در رشد شناختی، عاطفی، اجتماعی و روانی حرکتی و سلامتی کودکان پیش دبستانی و نیاز مبرم کودکان این دوره به انجام دادن فعالتهای بدنی و حرکتی و همچنین تأکید و اهمیت تربیت بدنی و فعالیت بدنی در دوره پیش دبستانی در سند تحول بنیادین و اساسنامه این دوره، در این مقاله تلاش شده است تا محتوای کتابهای دوره پیش دبستانی از لحاظ میزان توجه به فعالیت بدنی مورد تحلیل قرار گیرد. کتاب درسی مهم‌ترین و در دسترس‌ترین رسانه

آموزشی است که نقشی ارزنده در نظام تعلیم و تربیت دارد. چگونگی تنظیم محتوای کتاب درسی عاملی مهم در تعیین چگونگی یادگیری و الگوهای رفتاری در یادگیرنده است. نقش محتوا در کتابهای درسی دوره پیش‌دستانی با توجه به انعطاف‌پذیری ذهن و شخصیت کودکان نیازمند توجه بیشتری است، چرا که هر آنچه در کودکی فراگرفته شود در بزرگسالی به ثمر خواهد نشست.

به همین دلیل در این مطالعه پژوهشگر محتوای ۳ جلد کتاب ویژه نوآموزان پیش‌دستانی را با عنوان: کودک، شکلها، رنگها و محیط زندگی (جلد اول)، کودک و آشنایی با طبیعت (جلد دوم)، کودک و آشنایی با مهارتهای زندگی و مناسبتها (جلد سوم)، مورد تحلیل قرار داده است. نتایج این مطالعه نشان داد که از مجموع ۱۵۲ صفحه مورد تحلیل، به برخی مؤلفه‌ها هیچ توجهی نشده است. برای مثال در هیچ صفحه‌ای (با فراوانی صفر درصد) به مؤلفه‌های واژه فعالیت بدنی و اهمیت فعالیت بدنی و مؤلفه حرکات ریتمیک اشاره نشده است. صاحب‌نظران عقیده دارند که فعالیت بدنی یکی از نیازهای ضروری کودکان پیش‌دستانی است که نه تنها برای پیشگیری از اضافه وزن و دوری از بیماریهای مزمن، بلکه برای ارتقا و به حد مطلوب رساندن زمینه‌های اجتماعی، روانی و بدنی بسیار مهم و ضروری است. لذا ترویج و تقویت بیشتر برای انجام دادن فعالیتهای بدنی در کودکان بیش از پیش توصیه می‌شود (وارد، ۲۰۱۰؛ تاکر، ۲۰۰۸؛ کلیف و همکاران، ۲۰۰۹). در این زمینه برنامه‌ها و کتابهای درسی به عنوان یکی از عناصر مؤثر در تعلیم و تربیت کودکان، می‌توانند نقش و اهمیت این مفاهیم را برای کودکان روشن سازند، اما نتایج پژوهش حاضر نشان داد که کتابهای درسی این دوره نتوانسته‌اند نقش و اهمیت اساسی فعالیتهای بدنی را برای کودکان آشکار سازند و در این مسیر نقشی مثبت داشته باشند و به نوعی مغایر با اهداف سند تحول بنیادین و اساسنامه دوره پیش‌دستانی عمل شده است. چیزی که رضوی و یاسمی (۱۳۷۴) و ایزدی و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه خود روی آن تأکید داشتند. به نظر می‌رسد نبود یک کارشناس حوزه تربیت بدنی در جمع مولفان کتابهای مورد مطالعه دلیل این امر باشد.

یکی دیگر از مؤلفه‌های مهم مورد مطالعه در این پژوهش تصاویر فعالیتهای بدنی و بازیهای حرکتی بود که نتایج نشان داد از مجموع ۱۵۲ صفحه فقط ۵ صفحه (۳/۲۸ درصد) به تصاویر فعالیتهای بدنی و بازیهای حرکتی اختصاص داشته است. صاحب‌نظران معتقدند که تصاویر، شکلها و طرحهایی که در متن کتاب و در کنار متن گنجانده می‌شوند تأثیر بسیار در نحوه آموزش و میزان یادگیری دارند و زبان تصویر برای نشر دانش، مؤثرتر از هر ابزار ارتباطی دیگر است. بنابراین تصاویر در ارتباط دادن محتوا با رخدادها و واقعیتهای زندگی یادگیرندگان، اهمیت حیاتی دارند

(فتحی و اجارگاه و آقازاده، ۱۳۸۶). با توجه به اینکه نزدیک به صد درصد محتوای کتابهای دوره پیش دبستانی را تصاویر تشکیل می دهد، نتایج این مطالعه نشان داد که از تصاویر فعالیتهای بدنی و بازیهای حرکتی در محتوای کتابهای مورد تحلیل بسیار کم استفاده شده است. رضوی و یاسمی (۱۳۷۴) نیز در مطالعه خود پیشنهاد کرده اند که از تصاویر بازیهای حرکتی و ورزشی در محتوای کتابهای درسی اول دبستان بیشتر استفاده شود. همچنین نتایج مطالعه حاضر نشان داد که میزان توجه به مؤلفه های مفاهیم بازی منصفانه (۱/۳۱ درصد)، مفاهیم سبک زندگی فعال و سالم (۰/۶۵ درصد) و بازیهای بومی - محلی (۰/۶۵ درصد) بسیار پایین بوده است. ایزدی و همکاران (۱۳۹۰) نیز در مطالعه خود توجه به بازیهای بومی - محلی را در محتوای کتابهای دوره ابتدایی بسیار پایین گزارش کرده اند.

یکی از مفاهیمی که گنجانیدن آن در کتابهای درسی دوره پیش دبستانی ضرورت دارد مفهوم بازی منصفانه، رعایت قوانین و مقررات، توجه و احترام و کمک به کودکان دیگر است. همچنین اخیراً روی مفهوم سبک زندگی فعال و سالم در محتوای درسی دوره پیش دبستانی تأکید بسیار شده است. این مفهوم شامل مفاهیمی چون تغذیه، ایمنی و گنجانیدن فعالیت بدنی روزانه در زندگی روزمره است و در محتوای برنامه درسی دوره پیش دبستانی اکثر کشورهای پیشرفته مورد تأکید قرار گرفته است، در حالی که نتایج این مطالعه نشان داد که به این مؤلفه کمتر توجه شده است. از مؤلفه های مهم دیگر این مطالعه مؤلفه کنترل حرکتی عمده است که شامل فعالیتهای جابه جایی (راه رفتن، دویدن، پریدن، لی لی کردن)، فعالیتهای دستکاری (دریافت کردن، پرتاب کردن، ضربه زدن با پا و دست) و فعالیتهای غیر جابه جایی (حرکات تعادلی، کششی، چرخشی) بود و از میزان توجه بسیار پایینی (۱/۳۱ درصد) برخوردار بود. در حالی که کنترل حرکتی عمده (فعالتهای جابه جایی، فعالتهای دستکاری، و فعالتهای غیر جابه جایی) اکثر عضلات بزرگ کودک را درگیر می کند و به عنوان مهارتهای بنیادی برنامه های درسی دوره پیش دبستانی مطرح است و نقش اساسی در موفقیت کودکان در فعالیتهای ورزشی دوره های بالاتر ایفا می کند؛ حتی در اساسنامه دوره پیش دبستانی و همچنین چارچوب برنامه ها و فعالیتهای آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش به عنوان اولین هدف برنامه درسی این دوره تعیین شده است. به نظر می رسد نبود یک کارشناس حوزه تربیت بدنی در جمع مولفان کتابهای مورد مطالعه دلیل کم توجهی به این مؤلفه هاست.

مؤلفه ای که در این پژوهش بیشترین توجه (۳۱/۵۷ درصد) را به خود اختصاص داده است، مؤلفه کنترل حرکتی ظریف (شامل فعالیتهای بریدن، چسباندن، ترسیم کردن، رنگ کردن، بستن دکمه و بند کفش و ...) است. این فعالیتهای گروه عضلات کوچکتر را درگیر می کنند و توجه بیشتر به این فعالیتهای تحت تاثیر پیروی از فعالیتهای و روشهای سنتی تدریس در مراکز پیش دبستانی است. صاحب نظران معتقدند که در برنامه درسی دوره پیش دبستانی می بایست به هر دو گروه عضلات کوچک و بزرگ در هر دو فضای سرپوشیده و فضای باز توجه شود، چیزی که در این مطالعه مشاهده نشده است.

با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می شود که در محتوای کتابهای دوره پیش دبستانی از واژه فعالیت بدنی بیشتر استفاده و بر اهمیت آن بیشتر تأکید شود، از تصاویر فعالیتهای بدنی و بازیهای حرکتی در متن کتاب، به ویژه روی جلد کتاب بیشتر استفاده شود. روی مفاهیم بازی منصفانه و سبک زندگی فعال و سالم، بازیهای بومی - محلی و حرکات ریتمیک بیشتر تأکید شود و بالاخره اینکه روی مهارتهای حرکتی بنیادی (کنترل حرکتی عمده) هم در فضای سرپوشیده و هم در فضای باز بیشتر کار شود. در مجموع اینکه فعالیت بدنی به عنوان فعالیتی کارآمد در کتابهای درسی این دوره معرفی شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- احمدی، بابک. (۱۳۸۹). *از نشانه‌های تصویری تا متن: به سوی نشانه‌شناسی ارتباط دیداری*. تهران: نشر مرکز.
- استوارت، گوردون. (۱۹۹۵). *ورزش و زندگی فعال*، ترجمه مرتضی ملیجی (۱۳۸۴). تهران: انتشارات لک‌لک.
- ایزدی، صمد؛ عابدینی‌بلترک، میمنت و منصوری، سیروس. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای تربیت بدنی در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی. *پژوهش‌نامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی*، ۷ (۱۳)، ۲۷-۴۰.
- بیرشک، بهروز و مرادی، شهرام. (۱۳۸۲). بررسی رابطه آموزش پیش دبستانی با سازگاری اجتماعی دانش آموزان کلاس اول ابتدایی تهران در سال تحصیلی ۸۲-۸۱. *طرح پژوهشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی*.
- پاکاریان، سارا. (۱۳۷۶). تحلیل برنامه دوره آمادگی و تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی و رشد اجتماعی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر اصفهان. رساله دکتری، دانشگاه تربیت معلم.
- پوشنه، کامبیز؛ خسروی، علی‌اکبر و پورعلی، پریناز (۱۳۹۱). ارزشیابی میزان کیفیت برنامه‌های مراکز پیش‌دبستانی شهر تهران. *نشریه اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۸ (۱)، ۲۹-۵۸.
- پیری، رباب و ادیب، یوسف. (۱۳۸۸). الگوی بهینه برنامه‌درسی برای دوره پیش از دبستان. *نشریه علوم تربیتی*، ۲ (۵)، ۵۳-۸۲.
- حاجی‌حسین‌نژاد، غلامرضا و بالغی‌زاده، سوسن. (۱۳۸۱). نظریه هوشهای چندگانه گاردنر و کاربرد آن در آموزش. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، دانشگاه خوارزمی.
- دیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۹۰). *سند تحول بنیادین آموزش و پرورش*، (سند مشهد مقدس). تهران: وزارت آموزش و پرورش با همکاری شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- دشت‌آبادی، مریم؛ بازیاریان، شیرین؛ صدیقی، خدیجه؛ مهربان، سهیلا؛ حسین‌زاده، فاطمه؛ کریمی، فاطمه و موسوی، آزاده (۱۳۹۳). *کودک، شکل‌ها، رنگ‌ها و محیط زندگی، ویژه‌نوموزان پیش دبستانی* (جلد اول). تهران: انتشارات مدرسه.
- _____ (۱۳۹۳). *کودک و آشنایی با طبیعت، ویژه‌نوموزان پیش دبستانی* (جلد دوم). تهران: انتشارات مدرسه.
- _____ (۱۳۹۳). *کودک و آشنایی با مهارت‌های زندگی و مناسبت‌ها، ویژه‌نوموزان پیش دبستانی* (جلد سوم). تهران: انتشارات مدرسه.
- رسولی، مهستی و امیرآشنایی، زهرا. (۱۳۹۰). تحلیل محتوا با رویکرد کتب درسی. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- رضوی، آمنه و یاسمی، محمدتقی. (۱۳۷۴). بررسی میزان توجه به ورزش در کتاب‌های درسی کلاس اول ابتدایی ایران در سال تحصیلی ۷۴-۱۳۷۳. دانشگاه شهید باهنر کرمان و وزارت آموزش و پرورش، طرح تحقیقی به سفارش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- رضوی، آمنه و نظرعلی، پروانه (۱۳۸۵). تحلیل محتوای کتاب تربیت بدنی (۱) اول دبستان. وزارت آموزش و پرورش ۱۳۷۹. *پژوهش در علوم ورزشی*، ۴ (۱۱)، ۱۵-۲۸.
- سعادت‌مند، زهره؛ لیاقتدار، محمدجواد و صادقیان، زهرا (۱۳۹۱). نیازسنجی برنامه درسی دوره پیش دبستانی تحت نظر آموزش و پرورش از دیدگاه مدیران و مربیان شهر اصفهان. *نشریه پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۹ (۸)، ۱۳۲-۱۴۵.

- شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۸۲). *اساسنامه دوره پیش دبستانی*، مصوب جلسه ۶۹۹، شماره ابلاغ ۸/۸۵۴۵/۱۲۰. صافی، احمد. (۱۳۷۹). *آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی و متوسطه*. تهران: انتشارات سمت.
- طالبزاده نوبریان، محسن. (۱۳۸۵). *برنامه ریزی آموزش و پرورش کودکان پیش از دبستان*. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- غنائی چمن آباد، علی و کارشکی، حسین. (۱۳۹۰). تأثیر حرکات موزون ورزشی بر هوش عینی کودکان پیش دبستانی. *نشریه پژوهش‌های روان شناسی بالینی و مشاوره*، ۱(۱)، ۱۶۷-۱۷۸.
- فتحی‌واجارگاه، کورش و آقازاده، محرم. (۱۳۸۶). *راهنمای تألیف کتابهای درسی*. تهران: آبیژ.
- کول، ونیتا. (۱۳۸۷). *برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان*، ترجمه فرخنده مفیدی. تهران: انتشارات سمت.
- مولایی تاجکوه، مسعود. (۱۳۸۲). *شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه‌های پیش‌دبستانی از طریق بررسی تأثیر آموزش و پرورش پیش‌دبستانی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول تا سوم ابتدایی شهرستان ورامین در سال تحصیلی ۸۱-۸۰*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت معلم.
- Barton, G. V., Fordyce, K., & Kirby, K. (1999). The importance of the development of motor skills to children. *Teaching Elementary Physical Education*, 10(4), 9-11.
- Clark, J., Clements, R., Guddemi, M., Morgan, D. W., Pica, R., Pivarnik, J. M., ... Virgilio, S. (2009). *Active start: A statement of physical activity guidelines for children from birth to age 5* (2nd ed.). Sewickley, PA: National Association for Sport and Physical Education.
- Cliff, D. P., Okely, A. D., Smith, L. M., & McKeen, K. (2009). Relationships between fundamental movement skills and objectively measured physical activity in preschool children. *Pediatric Exercise Science*, 21(4), 436-49.
- Department of Education and Early Childhood Development. (2010). *Physical Education Curriculum Guide: Kindergarten*. Available at: www.ed.gov.nl.ca
- Department of Health and Ageing (DOHA) (2009). *Get up and grow: Healthy eating and physical activity for early childhood*. Canberra: Commonwealth of Australia. Retrieved from [http://www.health.gov.au/internet/main/publishing.nsf/content/EDFEDB588460BCE3CA25762B00232A13/\\$file/gug-directorscoord-2.pdf](http://www.health.gov.au/internet/main/publishing.nsf/content/EDFEDB588460BCE3CA25762B00232A13/$file/gug-directorscoord-2.pdf).
- Findlay, L. C., Garner, R. E., & Kohen, D. E. (2010). Patterns of children's participation in unorganized physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 81(2), 133-142.
- Flavell, J. H. (1977). *Cognitive development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Janz, K. F., Kwon, S., Letuchy, E. M., Eichenberger Gilmore, J. M., Burns, T. L., ... Levy, S. M. (2009). Sustained effect of early physical activity on body fat mass in older children. *American Journal of Preventive Medicine*, 37(1), 35-40.
- Janz, K., Letuchy, E.M., Eichenberger Gilmore, J.M., Burns, T.L., Torner, J.C., Willing, M.C., & Levy, S.M. (2010). Early physical activity provides sustained bone health benefits later in childhood. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 42(6), 1072-1078.
- Jensen, E. (2000). Moving with the brain in mind. *Educational Leadership*, 58(3), 34-37.

- Moore, L., Gao, D., Bradlee, M.L., Cupples, L.A., Sundarajan-Ramamurti, A., Proctor, M.H. ... Ellison RC. (2003). Does early physical activity predict body fat change throughout childhood? *Preventive Medicine*, 37(1), 7-10.
- Oliver, M., Schofield, G.M., & Kolt, G.S. (2007). Physical activity in preschoolers: Understanding prevalence and measurement issues. *Sports Medicine*, 37(12), 1045-1070.
- Perera, H. (2005). Readiness for school entry: A community survey. *Public Health*, 119(4), 283-289.
- Reilly, J. J. (2008). Physical activity, sedentary behaviour and energy balance in the preschool child: opportunities for early obesity prevention: Symposium on 'Behavioural nutrition and energy balance in the young'. *Proceedings of the Nutrition Society*, 67(3), 317-323.
- Roelants, M., Hauspie, R., & Hoppenbrouwers, K. (2009). References for growth and pubertal development from birth to 21 years in Flanders, Belgium. *Annals of Human Biology*, 36(6), 680-694.
- Serkan Erik, R., & Kezer, F. (2010). Content analysis of the principles books in the field of measurement and evaluation published in Turkey and in the world. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 9, 1400-1406.
- The Ministry of Education. (2015). *The Ontario Curriculum. Health and physical education*. <http://www.edu.gov.on.ca>
- Tucker, P. (2008). The physical activity levels of preschool-aged children: A systematic review. *Early childhood Research Quarterly*, 23(4), 547-558.
- UNICEF. (2010). *Fact sheet: A summary of the rights under the Convention on the Rights of the Child, Article 31*. Retrieved on February 1 from http://www.unicef.org/crc/files/Rights_overview.pdf
- Wang, Y. & Lobstein, T. (2006). Worldwide trends in childhood overweight and obesity. *International Journal of Pediatric Obesity*, 1(1), 11-25.
- Ward, D. S. (2010). Physical activity in young children: The role of child care. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 42(3), 499-501.

